

чого навчання, наукові статті, результати констатувального й формувального експериментів тощо.

Висновки. Формування професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів є одним із головних напрямів системи професійної підготовки інженера-педагога. Треба підкреслити особливе значення дисципліни “Методика професійного навчання” та роль інтерактивних методів навчання в професійній підготовці студентів.

Апробація інтерактивних методів навчання, створення професійного портфоліо інженера-педагога, застосування навчальних технологій студентами в період педагогічної та переддипломної практик свідчить про ефективність процесу формування професійної компетентності студентів як майбутніх інженерів-педагогів. Вважаємо, що подальшого дослідження потребують психолого-педагогічні умови формування професійної компетентності студентів технічних ВНЗ.

Література

1. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога / В.Н. Введенский // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 51–55.
2. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н.В. Кузьмина. – М. : Высшая школа, 1990. – 119 с.
3. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі : навч. посібн. / В.М. Нагаєв. – К. : Центр учбової літератури. – 2007. – 232 с.
4. Рябченко В. Деякі концептуальні проблеми навчання і виховання студентів у сучасних вищих навчальних закладах України / В. рябченко // Вища освіта України. – 2005. – № 3. – С. 40–45.

МАЛИХІНА В.М.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

З кризою тоталітарної ідеології українські педагоги опинилися в ситуації, коли цілі освіти перестали задаватися ззовні, коли державна освітня політика тільки почала розроблятися. У такій ситуації перед кожним педагогом постала необхідність самовизначення. Саме інноваційний пошук дав змогу багатьом з них вирішити це завдання позитивно.

Сьогодні вітчизняна система освіти відходить від тотальної уніфікації навчально-виховного й управлінського процесів, реформується на засадах демократизму, національної спрямованості, інтегративності, диференціації, індивідуалізації, гуманізації та гуманітаризації, технологізації. Триває інтенсивне переосмислення цінностей, долаються консерватизм і стереотипи педагогічного мислення. Основними науковими підходами до формування сучасного освітнього процесу виступають: гуманістичний, системний, особистісно орієнтований, діяльнісний, цілісний, інноваційний, ситуативний тощо.

Становлення та розвиток України як демократичної держави, модернізація національної системи освіти підносять у ранг пріоритетних про-

блему інноваційної діяльності загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладів.

Виходячи з окреслених завдань, виникає проблема організаційно-методичного забезпечення інноваційної діяльності в закладах освіти.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники в останнє десятиліття приділили достатню увагу проблемі інноваційної діяльності освітніх закладів. Зокрема, проблема педагогічної інноватики на сучасному етапі розвитку знайшла своє відображення у працях К. Ангеловські, Л.І. Даниленко, М.В. Кларіна, В.Ф. Паламарчук, І.П. Підласого, А.І. Пригожина, О.Я. Савченко, В.А. Сластьоніна, К. Роджерса, Н.Р. Юсуфбекової та ін.

Загальні та специфічні особливості інноваційної педагогічної діяльності досліджуються у працях російських учених В.І. Загвязинського, В.І. Кан-Каліка, Л.С. Подимової, В.А. Сластьоніна, Н.І. Лапіна та ін.

Глибоке і системне дослідження проблеми нововведень в освітні заклади містять праці Н.В. Горбунової, М.В. Кларіна, В.С. Лазарева, М.М. Поташника, Т.І. Шамової та ін. Зокрема, М.В. Кларіним узагальнено та проаналізовано інноваційні моделі навчального процесу в сучасній зарубіжній педагогіці. Основи теорії інноваційних процесів у сфері виховання викладено у працях І.Д. Бежа, С.Д. Полякова та ін.

Проведене нами дослідження дає змогу дійти висновку, що дослідниками глибоко проаналізовано основні поняття педагогічної інноватики, особливості їх впровадження в педагогічний процес. Разом з тим проблема організаційно-методичного забезпечення інноваційної діяльності в сучасних дослідженнях не знайшла достатнього висвітлення.

Мета статті – визначити основні напрями організаційно-методичного забезпечення інноваційної діяльності педагогів загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладів в умовах демократизації суспільства.

Під організаційно-методичним забезпеченням інноваційної діяльності ми розуміємо сукупність організаційних та науково-методичних заходів, які здійснюються з метою підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників з питань інноваційної діяльності [4].

Система організаційно-методичного забезпечення інноваційної діяльності закладів освіти, на нашу думку, має базуватися на основі наукових підходів: системності, інноваційності цілісності, особистісної орієнтованості, діяльності та принципах гуманізму, диференціації, індивідуалізації, соціальної детермінації.

Організація методичного забезпечення інноваційної діяльності в освітніх закладах здійснюється на основі реалізації принципів гуманізації та інноваційності і передбачає істотну зміну завдань діяльності педагогічних керівників, мети, змісту, форм та методів їх роботи. Зокрема, метою діяльності загальноосвітнього та дошкільного навчального закладу, що здійснює інноваційну діяльність, виступає постійне оновлення освітнього процесу, що дає позитивні результати.

Велике значення для впровадження інновацій у загальноосвітньому та дошкільному навчальному закладі мають фактори впливу на інноваційний процес, а саме:

- постійне переведення загальноосвітнього та дошкільного навчального закладу у якісно новий стан (забезпечення йому поступу від “закритої” до “відкритої” системи);
- формування інноваційної культури педагогів;
- постійна підтримка педагогів-новаторів за допомогою не лише соціальних і психологічних методів заохочення, а й матеріальних (за рахунок отримання інвестицій);
- створення умов (соціальних, організаційних, психологічних) для здійснення експериментальної діяльності;
- забезпечення участі закладу освіти в реалізації інноваційних освітніх проектів;
- залучення інвесторів [2].

Рівень організації інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів залежить від розвитку теоретичної бази освітньої інноватики та опанування нею педагогічними колективами закладів освіти.

Як свідчить досвід, організація інноваційної діяльності викликає труднощі у навчальних закладів у зв'язку з тим, що процеси впровадження педагогічних інновацій вимагають відповідної професійної компетентності, творчості [5].

Практика свідчить, що організаційно-методичне забезпечення інноваційної діяльності потребує чіткого визначення її компонентів.

На нашу думку, до основних компонентів інноваційної діяльності освітнього закладу слід внести мотиваційний, креативний, когнітивний і рефлексійний [4].

Основними параметрами структурних компонентів інноваційної діяльності ми визначили такі: зацікавленість, бажання, готовність, потреба в здійсненні інноваційної діяльності (мотиваційний компонент); прагнення до самоосвіти, вміння творчо мислити, здатність генерувати оригінальні ідеї, вміння приймати нестандартні рішення (креативний компонент); знання нормативно-правової бази інноваційної діяльності, володіння основними поняттями педагогічної інноватики, розуміння суті педагогічної інноватики, знання основних законів менеджменту освітніх інновацій та педагогічної інноватики (когнітивний компонент); самоаналіз інноваційного досвіду, контроль та оцінювання інноваційної діяльності, розробка критеріїв оцінювання процесу впровадження інновацій та коригування результатів інноваційної діяльності (рефлексивний компонент).

І якщо перші два компоненти (мотиваційний і креативний) повністю залежать від особистості педагога, його готовності до інноваційної діяльності, то когнітивний і рефлексивний передбачають залучення керівника освітнього закладу (директора ЗНЗ, його заступника; завідувача дошкільним закладом чи методиста) до створення організаційно-методичного забезпечення інноваційної діяльності.

Підвищення рівня професійної компетентності, оволодіння педагогічним колективом інноваційними технологіями, збільшення кількості педагогів, які мають достатню теоретичну підготовку для здійснення інноваційної діяльності, є одним з основних завдань організаційно-методичного забезпечення цієї діяльності з боку адміністрації закладу освіти.

З цією метою доцільним є започаткування цільових науково-практичних семінарів, під якими ми розуміємо систему постійно діючих семінарів, об'єднаних єдиними цілями.

Визначення цільових семінарів спирається на твердження Л.М. Калініної, а саме: “цілі є важливим методичним аспектом теорії пріоритетів і визначаються за умов виявлення суперечностей між зростанням потреб та можливостей для їх задоволення; це те, заради чого в кінцевому підсумку встановлюються пріоритети” [3]. Обов'язковою вимогою до проведення цільових науково-практичних семінарів є їх чітка спрямованість на реалізацію визначеної мети на засадах диференційованого підходу. Під диференційованим підходом ми розуміємо організацію семінарів на основі діагностики готовності різних категорій педагогічних працівників до інноваційної діяльності. Досить результативними, як свідчить практика, є постійно діючі семінари за темами: “Моделювання як чинник забезпечення інноваційної діяльності закладів освіти”; “Особливості конструювання та аналізу уроку за інноваційними технологіями навчання”; “Інтерактивні технології та їх використання в методичній роботі”; “Основні наукові підходи і принципи управління інноваційною діяльністю”; “Теоретико-методологічні основи управління сучасними закладами освіти”; “Використання інноваційних технологій у викладанні базових дисциплін”, “Інноваційні технології у вихованні дітей дошкільного віку”.

Крім довготривалих цільових семінарів, раціонально організувати в закладах освіти короткотривалі семінари, розраховані на для різних категорій учителів, вихователів, методистів на тему: “Сутність та особливості інтерактивного навчання”.

Семінар має бути налаштованим на відпрацювання й закріплення ефективних моделей поведінки, максимально активну участь слухачів, взаємообмін досвідом та використання ефективної групової взаємодії з метою забезпечення педагогів знаннями та вміннями, що необхідні для використання конкретних завдань.

Доцільно розглянути на семінарі питання сутності інтерактивного навчання, його особливості, структуру інтерактивного заняття, особливості оцінювання на такому занятті. Наприкінці кожного етапу семінару проводиться рефлексія: визначення результатів, спрямування на майбутню діяльність.

Особлива увага в структурі та змісті цільових семінарів приділяється формуванню в їх учасників мотивації до інноваційної діяльності, оволодіння знаннями з питань педагогічної інноватики.

Проведення цільових семінарів передбачає участь у них представників ВНЗ, наукових установ, міжнародних, культурних, громадських органі-

зації тощо. Такий підхід до організації постійно діючих цільових науково-практичних семінарів в закладах освіти забезпечує систематизацію роботи різних категорій педагогічних працівників. Організаційно-методичне забезпечення інноваційної діяльності реалізується не лише через форми, а й через інтерактивні методи роботи, як-то: метод “мозкового штурму”, тренінгів, кейс-методу, емпатії, інверсії тощо.

Метод колективного генерування ідей щодо вирішення творчих завдань, що був запропонований американським ученим А. Осборном як удосконалений варіант сократівського діалогу з використанням вільних асоціацій, одночасним створенням психоевристичного мікроклімату в процесі групової роботи, покликаний відібрати якомога більше ідей, звільнитися від інерції та стереотипу мислення при вирішенні творчого завдання. Основний принцип методу – заборона будь-якої критики ідей, запропонованих учасниками “штурму” та підтримка найнесподіваніших пропозицій. Успіх застосування методу “мозкового штурму” в ході цільових семінарів залежить від професіоналізму керівника, який має вміло направляти хід дискусії, вдало формувати питання; бути доброзичливим і мати належне почуття гумору. Оптимальна кількість учасників “штурму” зазвичай становить 10–12 осіб, тривалість заняття становить від 15 хв до однієї години. За основу роботи з використанням методу “мозкового штурму” можна покласти правила організації роботи, запропоновані В.І. Андреевим [1], а саме: готуючи дискусію, керівник знайомиться з вимогами та пропонує певні правила педагогам, учасникам “мозкового штурму”. Згідно з правилами, учасники поділяються на групи, кількістю 5–6 осіб: а) групу генерування ідей; б) групу критичного аналізу запропонованих ідей; в) групу захисту ідей, що підлягають критиці; г) групу остаточного оцінювання запропонованих ідей. Обов’язковою умовою проведення “мозкового штурму” є абсолютна заборона критикувати пропозиції на перших етапах роботи (генерування ідей). У процесі генерування ідей організатор постійно заохочує та спрямовує хід дискусії, спонукає педагогів до пошуку аналогій, об’єднання, чи, навпаки, роз’єднання елементів, інтенсифікації або уповільнення процесів, пошуку все нових функцій об’єкта тощо. На етапі критики ідей будь-яка форма їх захисту правилами заборонена. Бажано, щоб автор ідеї і сам висловив свою думку щодо її недоліків. На заключних етапах дискусії критика заборонена. Пропозиції стосуються лише конкретизації, удосконалення найбільш оригінальних ідей та шляхів їх практичної реалізації. Загальний підсумок дискусії підводить методист. Що стосується учасників “мозкового штурму”, то вони теж мають дотримуватися певних правил, а саме: фіксувати висунуті ідеї (в зошит, на дошці тощо); поводити себе доброзичливо відносно інших учасників дискусії, пам’ятати, що почуття гумору та позитивні емоції стимулюють творчий процес. Основні переваги використання зазначеного методу полягають у повній рівноправності всіх учасників дискусії, недопустимості авторитарного підходу до організації дискусії з боку керівника груп. Доброзичливий мікроклімат забезпечує необхідні умови для творчої продуктивної співпраці.

Досить ефективним методом навчання педагогічних працівників ми вважаємо тренінги – систему спеціально підібраних вправ із саморегуляції психофізіологічного стану; тренування психічних якостей особистості (уяви, пам'яті, волі тощо); відпрацювання способів прийняття та обробки інформації, створення засобів організації праці тощо. Особлива цінність тренінгів полягає в тому, що їх учасники мають можливість відкрито надавати оцінку як своїм дітям, так і поведінці своїх колег. Питання, які обговорюються в процесі проведення тренінгів (хто я? який я працівник? яке моє місце в колективі? що цінують та засуджують у моїх вчинках колеги? чи вмю я спілкуватись? та ін.); спрямованість на особистість відповіді на них з наступною рефлексією глибоко впливають на кожного учасника тренінгу, можуть усунути те соціальне та емоційне напруження, яке сьогодні постійно відчувають на собі всі учасники навчально-виховного процесу. Особливо важливе значення мають тренінги для створення комфортних умов учасникам інноваційних процесів, зняття напруження, що нерідко виникає в процесі впровадження нововведень.

Висновки. Таким чином, організаційно-методичне забезпечення інноваційної діяльності закладів освіти має велике значення для підвищення рівня професійної компетентності вчителів, вихователів, методистів. Подальших досліджень вимагає вивчення питання розробки цілісної системи організаційно-методичного забезпечення інноваційної діяльності закладів освіти, зокрема, організаційно-педагогічні засади інноваційної діяльності шкіл та дошкільних закладів.

Література

1. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / В.И. Андреев. – Казань : Изд-во Казанского университета, 1988. – 238 с.
2. Даниленко Л.І. Модернізація змісту, форм та методів діяльності директора загальноосвітньої школи : монографія / Л.І. Даниленко. – К. : Логос, 2002. – 140 с.
3. Калініна Л.М. Інформаційні процеси в управлінській діяльності керівника закладу: сутність, специфіка та характерні ознаки / Л.М. Калініна // Освіта і управління. – 2005. – Т. 8. – С. 35–45.
4. Малихіна В.М. Організаційно-методичне забезпечення управління інноваційною діяльністю міських загальноосвітніх навчальних закладів / В.М. Малихіна // Імідж сучасного педагога. – 2005. – № 3–4. – С. 55–57.
5. Фуллан М. Сили змін: продовження : пер. з англ. / М. Фуллан. – Л., 2001. – 162 с.

МАРКІНА Л.Л.

РОЗВИТОК ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Створення єдиного загальноєвропейського простору вищої освіти багато в чому пов'язане з його модернізацією, підвищенням вимог до якості навчання і підготовки кадрів, розумінням викладачами суті, цілей, тенденцій змін, що відбуваються.